
KIBRIS TÜRK TOPLUMUNDA KAMU YARARI STATÜSÜ OLUŞTURMAK İÇİN KAVRAM

Sivil Alan Teknik Destek Projesi

Aralık 2022

Bu yayın Sivil Alan teknik destek Projesi kapsamında bir uzman tarafından hazırlanmıştır. Sivil Alan Teknik Destek Projesi, Avrupa Birliği tarafından finanse edilmekte ve B&S Europe liderliğindeki konsorsiyum tarafından uygulanmaktadır. Yayında yer verilmiş olan görüşler yazarına aittir. Yayının içeriği tamamıyla B&S Europe liderliğindeki konsorsiyumun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır. Yayında yasal metinlere veya birimlere yapılmış olan referanslar herhangi bir yasal görüşü ifade etmemekte, bu alanda Kıbrıs Cumhuriyeti Hkmeti dışında herhangi bir kamu otoritesini tanıyor olmayı kastetmemektedir.

Kıbrıs'ın kuzeyinde Kamu Yararı Statüsü Oluşturmak için Kavram

Önerilen bu Kavram, Bulgaristan, Hırvatistan, Estonya, Kosova, Moldova, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Slovenya'daki kamu yararı statüsüne ilişkin mevzuatın incelenmesine ve karşılaştırmalı materyallerin araştırılmasına dayanmaktadır. Kamu yararı statüsünün Kıbrıs'ın kuzeyinde nasıl düzenlenebileceğini önermeyi amaçlamaktadır.

Kavram, Sivil Alan Projesi¹ kapsamında, STÖ'ler için elverişli bir ortamın sağlanmasına yönelik uluslararası ve AB standartları ve iyi uygulamalar hakkında uzmanlık, bilgi ve destek sağlamak amacıyla hazırlanan bir İş Tanımı çerçevesinde geliştirilmiştir.

Kıbrıs'ın kuzeyindeki mevcut durum

Hayır kurumlarına ilişkin yasal metin, örgütün eğitsel, edebi, bilimsel veya kamusal bir amaç taşıması durumunda, ayrı bir tüzel kişilik olan hayır kurumu olarak tescil edilmelerine imkân sağlamaktadır. Tüzel kişilik bakanlar kurulu onayıyla alınır. Bu statüyü elde etme prosedürü açıkça düzenlenmemiş olup uygulamada farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca, son 20 yılda 20'den daha az sayıda örgütün hayır kurumu olarak tescil edilmiş olması, bu prosedürün gerçekten işlemediğini göstermektedir. Bu ayrı tüzel kişilik türüne neden ihtiyaç duyulduğu, dernek ve vakıflardan yapısal olarak nasıl farklılaştığı ve bu tüzel kişiliğin kurulması kararının neden en yüksek siyasi organa bırakıldığı belirsizdir.

Aynı zamanda, vergi mevzuatı farklı türdeki sivil toplum örgütleri (STÖ'ler) için farklı faydalar sağlamaktadır. Fayda sağlanan örgüt kategorileri veya faaliyet türleri yasalarda farklılık gösterdiği için karışıklık yaşanabilmektedir. Örneğin, gelir vergisi yasasında spor kulüpleri, vakıflar ve hayır kurumları için bazı avantajlar bulunurken dernekler bunlardan faydalanamamaktadır. Öte yandan, gelir vergisi yasasında sosyal amaçlı örgütlere yapılan bağışlar için herhangi bir avantaj bulunmazken, kurumlar vergisi yasasında sosyal amaçlı bağışlar için bazı avantajlar sağlanmaktadır.

Geleceğe dair önerilen mekanizma

Bu öneri, mevcut sistemi basitleştirecek ve düzenleyecek bir mekanizma önermeyi ve sivil toplum örgütlerinin vergi muafiyetleri ve diğer imtiyazlardan faydalanma sürecini şeffaflaştırmayı amaçlamaktadır.

Mevcut hayır kurumu yasal metninin yerini alması gereken bir kamu yararı statüsünün oluşturulması önerilmektedir. Kamu yararı statüsü dernek ve vakıflara

¹ Sivil Alan, Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen bir Teknik Destek Projesidir.

basit bir başvuru sürecinin ardından vergi daireleri/maliye bakanlığı tarafından verilecektir. Öncelikle çeşitli vergi yardımlarını ele alacak olması sebebiyle, maliye bakanlığı aynı zamanda sağlanan yardımların kullanımını izlemekten sorumlu kurum olacaktır.

Kamu yararı statüsü nedir?

Kamu yararı statüsü, bu statüyü uygulayan diğer ülkelerin deneyimlerine bakıldığında, kamu yararı statüsünün, kamu yararı faaliyetlerini teşvik etmeyi amaçladığı görülmektedir. Kamu yararı statüsü, kâr amacı gütmeyen örgütlerin bir bölümüne özel teşvikler kullanmalarına olanak sağlayacak şekilde verilir. Gönüllü bir statüdür- örgütler bu statüye başvurmayı ve edinmeyi kendileri tercih ederler. Örgütler kamu yararı statüsü olmadan da kamu yararı güden ilgili alanlarda çalışabilirler.

Kamu yararı statüsü, imtiyazları kimin alacağını düzenlemeye ve imtiyazların nasıl alınabileceğine dair net bir prosedür oluşturmaya çalışır. Amaçları içinde şunlar bulunur:

- Kamu yararına yapılan faaliyetleri teşvik etmek;
- Özel kaynakların kamu yararı faaliyetlerine akışını teşvik etmek (örn., kamu yararına çalışan örgütlere bağış yapanlara teşvik sağlamak suretiyle).

Kamu yararı statüsü STÖ yasasında (Bulgaristan, Moldova, Kuzey Makedonya, Slovenya), özel bir yasada (Polonya) veya vergi yasasında (Estonya) düzenlenmektedir. Hırvatistan ve Karadağ'da ise özel bir statü yoktur, ancak STÖ yasası ve diğer bazı yasalarda kamu yararı faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Kamu yararı statüsü alma prosedürü genellikle tek bir kurumda merkezleştirilmiştir, ancak Slovenya örneğinde STÖ'nün faaliyetlerini denetleyen ilgili bakanlık statü verme yetkisine sahiptir. Kamu yararı statüsünün verilmesinden sorumlu tek bir makamın olduğu ülkelerde, bu makam tescil makamı (Bulgaristan, Kosova), özel bir komisyon (Moldova), özel bir komisyonun tavsiyesi üzerine hükümet (Kuzey Makedonya) veya STÖ'lerden oluşan bir uzmanlar komitesinin tavsiyesi üzerine vergi makamlarıdır (Estonya).

Önerilen adımlar

Aşağıda önerilen mekanizmanın ana unsurları sıralanmaktadır. Önerilerimiz kısaca şöyledir:

- Kamu yararı statüsü vergi ile ilgili yasal metinlerden birinde düzenlenecektir, örneğin kurumlar vergisi yasası ve diğer vergi yasaları kamu yararına çalışan örgütlere fayda sağlarken buna atıfta bulunacaktır;

- Hayır kurumlarına ilişkin yasal metin kaldırılarak mevcut hayır kurumlarına halihazırdaki yasal biçimlerden birini (dernek veya vakıf) seçmeleri için 2 yıl süre tanınacaktır;
- Statüyü veren ve denetleyen makam maliye bakanlığı olacaktır;
- Vergiye ilişkin farklı yasal metinlerdeki faydalar kamu yararına çalışan örgütlere de sağlanacak ve hayır kurumlarına yapılan atıf kaldırılacaktır.

Statü Almak İçin Yetkili Makam ve İzlenecek Prosedür

Maliye bakanlığı kamu yararı statüsü kazanan STÖ'leri tescil edecektir. Bu statü, kayıtlı bir örgütün (dernek veya vakıf) kendi isteğiyle yapacağı başvurusuna dayalı olarak verilecektir. Başvurunun, örgütün yerine getirmeyi amaçladığı kamu yararı hedefini içermesi gerekir (aşağıdaki listeye bakınız). Statüyü elde etmek için örgütün şunları göstermesi gerekir:

- Başvurunun yapıldığı tarihten önce en az altı ay boyunca faaliyet göstermiş ve bu dönem için yıllık rapor sunmuş olması.
- Ödeme takvimi düzenlenmemiş vergi yükümlülüklerinin olmaması.

Bazı STÖ türleri kamu yararı statüsü alma olasılığının dışında tutulacaktır. Bu istisnalar, siyasi faaliyetlerde bulunan veya birincil amacı bir iş kolunu desteklemek olan ya da mesleki birlikler olan örgütleri kapsayacaktır. Belirli kategoriler arasında şunlar bulunmaktadır:

- Özel sektörü destekleyen veya esas olarak bir mesleğin temsilcilerini destekleyen örgütler veya sendikalar.
- Bir siyasi partinin veya seçimlerde aday olmuşların çalışmalarına mali veya örgütsel destek sağlamayan örgütler.

Başvuru sahibi, maliye bakanlığına kamu yararı statüsü almak için bir başvuruda bulunmalı, tüzüğünün bir kopyasını, önceden var olduğuna dair kanıt (örneğin, tescil belgesinin bir kopyası ve son mali yıl için sunulan mali raporun bir kopyası) ve yasal mevzuatın tüm gerekliliklerine uyacaklarına dair bir beyan sunmalıdır. Bakanlık sadece aşağıdaki durumlarda sicil kaydı yapılmasını reddedebilir:

- Başvuran kuruluş gerekli belgelerden herhangi birini sağlamamışsa;
- Birincil faaliyet alanı, listelenen kamu yararına faaliyetler arasında bulunmuyorsa.

Maliye bakanlığı'nın verdiği kararlara itiraz imkânı sağlanmalıdır. Kararın verilmesine ilişkin zaman çizelgesi, örneğin 14 günle sınırlandırılarak sabit olmalıdır. Eksik belgelerin talep edilmesi halinde, örgütlere bunları sunması için örneğin 7 günle sınırlandırılarak yeterli süre verilmelidir.

Ayrıca, maliye bakanlığı'nı desteklemek üzere, sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşan ve süreci denetleyebilecek, belirli durumlarda rehberlik yapabilecek ve tavsiyelerde bulunabilecek, kamu yararı ile ilgili gelecekteki düzenlemeleri ve prosedürleri gözden geçirebilecek bir istişari uzman konseyi oluşturulmasını öneriyoruz.

Kamu Yararı Faaliyetleri Listesi

Kamu yararı alanlarının hangileri olduğunu belirlemeye yönelik iki yaklaşım bulunmaktadır: kamu yararına olan faaliyetlerin bir listesini sunmak veya genel olarak kamu yararının ne olduğunu tanımlamak. Kimi zaman ülkeler hem bir faaliyet listesi hem de ek bir kamu yararı tanımı sunarak bu iki yaklaşımı bir arada kullanmaktadır. Bu konuda Avrupa'da kabul edilmiş en güncel yasalardan birine (Kosova) dayanarak Kıbrıs'ın kuzeyinde kamu yararı alanlarının bir listesini öneriyoruz. Bir STÖ'nün kamu yararı statüsü almak amacıyla başvurabilmesi için, STÖ'nün birincil faaliyet olarak aşağıdakilerden bir veya daha fazla faaliyeti yürütecek şekilde örgütlenmiş olması ve hareket etmesi gerekmektedir:

- insani yardım ve destek
- engellilere destek
- hayır faaliyetleri
- eğitim
- sağlık
- kültür
- çevre koruma ve çevre savunuculuğu
- imar ve ekonomik kalkınma
- insan haklarının korunması ve savunulması
- demokratik uygulamaların ve sivil toplumun desteklenmesi
- gönüllü çalışmaların teşvik edilmesi
- tüketicinin korunması
- mültecilere yardım ve destek
- yoksulluğun ortadan kaldırılması
- yaralı ve korunmasız hayvanların korunması veya bakımı
- toplumsal refah
- ayrımcılığa karşı koruma
- kültürel mirasın korunması
- kamu yararına olan diğer faaliyetler.

Ayrıca, listelenen faaliyetlerin kamu yararına olmasını sağlamak için önerilen ilave sınırlama şu şekildedir: STÖ'lerin genel olarak kamuya fayda sağlamaları veya sosyal veya ekonomik olarak savunmasız grupları desteklemeleri gerekmektedir.

Kamu Yararına Çalışan Örgütler için Belli Bazı Özel Şartlar

Yasal çerçeve, **kamu yararına çalışan örgütler** için aşağıdakiler gibi ilave **şartlar** getirmelidir:

- Siyasi parti liderleri veya üst düzey kamu görevlileri (veya birinci derece akrabaları – eşleri, çocukları, ebeveynleri, vb.) kamu yararına çalışan bir örgütün yönetiminde yer alamaz.
- Çıkar çatışmasının yasaklanması- kamu yararına çalışan bir örgütün Yönetim Kurulu üyeleri, kendilerini veya birinci derece akrabalarını etkileyen kararlarda yer alamaz.

Kıbrıs'ın kuzeyinde kamu yararı statüsü alan örgütlerin **mülk kullanımı konusunda** belirli **sınırlamaları** olmalıdır:

- Kamu yararına çalışan bir örgütün sosyal refahla uğraştığı veya faydalanıcıların hedef gruba ait olduğu ve hedef grubun diğer üyeleriyle karşılaştırıldığında ek fayda elde etmediği durumlar haricinde, kamu yararına çalışan bir örgüt varlıklarını veya gelirlerini dağıtamaz veya kurucularına, üyelerine, yönetim veya denetleme organı üyelerine veya son on iki ay içinde bağış yapmış kişilere (veya bu kişilerin yönetim veya denetleme organı üyelerine veya bu kişilerle ilişkili kişilere) parasal olarak değerlendirilebilir faydalar sağlayamaz. Bu sınırlama örgüt çalışanlarına yapılan ücret ödemelerini kapsamamaktadır.
- Örgüt ekonomik faaliyette bulunabilir ancak ekonomik faaliyetten elde edilen gelirin en az %50'sini kamu yararı amaçları için kullanır.
- Kamu yararına çalışan bir örgütün ilişkili bir kişi veya bu kişinin kararları kontrol edebileceği bir tüzel kişilik ile mali bir işlem gerçekleştirmesi halinde, söz konusu işlemin örgütün açık faydasına olması veya piyasa değerinin altında olması gerekmektedir.
- Kamu yararına çalışan bir örgütün feshedilmesi halinde mülkiyeti kamu yararına çalışan başka bir örgüte devredilir.
- Örgüt kamu yararı statüsünü kaybederse, son 2 yıl içinde devletten aldığı her türlü mali yardımı iade etmek zorundadır.

İzleme ve Raporlama

Kamu yararına çalışan örgütler, sağladıkları faydalar karşılığında daha sıkı izleme ve raporlama şartlarına tabidir. İlk adım olarak hem dönemsel bilanço hem de yıllık mali raporlar hazırlamalı ve bunları yetkililere sunmalıdırlar. Çoğu durumda, bu

raporları kamuya da açıklamak zorundadırlar. İzleme kurumu ayrıca örgütün yasal çerçeve gerekliliklerine uyup uymadığına dair denetimler de yapabilir. Bu genellikle örgütün yasal gereklilikleri nasıl takip ettiğine dair ek bilgi talep edilerek gerçekleşir.

Kamu yararına çalışan örgüt, yıllık raporlarını (örneğin, art arda 2 yıldan fazla) düzenli olarak sunmaz/yayımlamazsa veya kamu yararı statüsü şartlarını ihlal ederse (bkz. yukarıda önerilen şartlar) statüsünü kaybedebilir. İhlal durumunda bile, prosedür daha ciddi bir önlem alınmadan önce ihlalin düzeltilmesine izin vermelidir. İhlaller için uygulanan yaptırımlar orantılı olmalı ve şu sırayla başlamalıdır: bildirim/hatırlatma, para cezası ve ancak önceki tüm yaptırımlardan sonuç alınmadığında statünün iptali.

Kamu Yararına Çalışan Örgütlere Sağlanacak Fayda Türleri

Kamu yararına çalışan örgütlere kamu yararına çalışmalarını karşılığında özel faydalar sağlanabilir. Bu faydalar aşağıdakilerin bir kısmını veya tamamını içerir:

- **Kamu yararına çalışan örgütlerin projeleri için konu odaklı ve hedefli kamu finansmanı**- bu finansman belirli kamu yararı alanlarından sorumlu ilgili kamu kurumları tarafından sağlanabilir.
- **Kamu/belediye mülkünün kullanımı**- bu, mülk rekabeti olmaksızın kamu yararına çalışan örgütlere kiraya verilmesini, hatta işletme ve bakım masraflarını karşılamaları koşuluyla kamu/belediye mülkünün ücretsiz olarak kullanmalarının sağlanmasını içerebilir.
- **Kamu yararına çalışan örgütler için vergi avantajları** – kâr amacı gütmeyen faaliyetlerinden elde ettikleri gelirler için kurumlar/gelir vergisi ödeme muafiyeti genellikle tüm STÖ'ler için geçerlidir. Ancak, STÖ'ler için veraset vergisi, idari vergiler ekonomik faaliyetlerden elde edilen kâr vb. gibi vergilerden ek muafiyetler de söz konusu olabilir.
- **Kamu yararına çalışan örgütlerin bağışçıları için vergi avantajları**- bu hem bireyler hem de tüzel kişiler için avantajları içerir.
- **Diğer avantajlar**- örneğin Kuzey Makedonya'da bağışlar, mülkün bağışlandığı yıldan sonraki beş yıl boyunca emlak vergisinden muaftır.

Yukarıda belirtilenler temelinde aşağıdakiler önerilmektedir:

- **Vergi mevzuatının farklı yerlerinde düzenlenmiş olan mevcut imtiyazlar kamu yararına çalışan örgütlere de sağlanacak** ve hayır kurumlarına yapılan atıf kaldırılacaktır.
- **Kamu yararına çalışan örgütler, ekonomik faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıklarında (hayır amaçlı**

piyngolardan elde edilen gelirler de dâhil olmak üzere) bu gelirle **vergiden muaf tutulacaktır.**

- **Kamu yararına çalışan örgütler, sokaklarda ve kapı kapı dolaşarak yardım toplamaya ilişkin yasal mevzuatta yer alan şartlardan muaf tutulacak ve halka açık yardım faaliyeti düzenlemek için izne tabi olmayacaktır.**